Novelisace civilního soud. řádu v Maďarsku.

Sděluje Dr. Stanislav Jurášek.

Zákonným článkem I. z r. 1911 zaveden byl v Maďarsku nový civilní soudní řád s platností od 1. I. 1915 a uvozovací zákon byl vyhlášen v r. 1912 jako zák. čl. LIV. Státním převratem v roce 1918 připadla část maďarského území čsl. státu (Slovensko a Podkarpatská Rus) a tím i platnost civilního soudního řádu maďarského (uh. c. s. ř.).

Tento civilní soudní řád byl v Maďarsku novelován zákonným článkem VIII. z roku 1925 a zákonným článkem XXXIV. z roku 1930. Změny, které těmito novelami byly na civilním právu procesním provedeny, jsou závažny pro posouzení otázky, jak se v Maďarsku nový civilní soudní řád osvědčil, a dokladem pro potřebnost jeho reformy a neudržitelnost jeho některých ustanovení pro požadavky skutečného života. Změny ty jsou zajímavy i vzhledem ke stanovisku zaujatém novelami k jednotlivým zásadním otázkám, jež řešiti bude i našemu státu při úpravě sjednoceného civilního řádu soudního, a o nichž zejména v poslední době staly se četné a namnoze i velmi ostré výměny názorů mezi stoupenci různých směrů.

Může býti jen na prospěch věci, bude-li na naznačené změny i v naší právnické veřejnosti upozorněno.

Především je to otázka samosoudců u sborových soudů.

Uh. zák. čl. I. z roku 1911 neznal samosoudců u sborových soudů vůbec (§ 54).

Zákonem č. 161/1921 Sb. z. a n., zák. č. 123/1923 Sb. z. a n. a zák. č. 292/1924 Sb. z. a n. až do jiné zákonné úpravy bylo zavedeno pro území práva slovenského souhlasně s právním stavem na území práva dříve rakouského (§ 7 j. n.) rozhodování samosoudců na místě senátu v majetkoprávních sporech hodnoty do 20.000 Kč a ve sporech o rozvod a rozluku manželství, pokud v těchto některá ze sporných stran do vydání průvodního usnesení nenavrhne, aby věc se projednávala před senátem.

Maďarsko § 1 zák. čl. VIII. z r. 1925 stanovilo, že veškery občanské věci, jak sporné tak i nesporné, projednává sborový soud první stolice (sedrie), pokud jedná

v prvé instanci, samosoudcem. Tím se postavilo rozhodně a v nejširší míře na zásadu samosoudců.

Otázka vhodnosti samosoudců místo senátu je a bude jistě i v budoucnu hodně sporná. Pro samosoudce se uvádí zejména úspora na silách soudcovských, kteráž okolnost přichází zejména v úvahu při nedostatku soudcovských sil a velikém zatížení soudců, dále, že stejně se do podrobností zabývá sporem vlastně jen jeden člen senátu, že jak pro skutkové zjištění základu sporu, tak i pro právní posouzení věci jest výše hodnoty předmětu sporu bez jakéhokoli významu, naopak že věc menší hodnoty může býti jak skutkově, tak i právnicky spletitější než věc hodnoty vyšší a že věc hodnoty nižší může míti pro stranu v konkretním případě větší hospodářský a existenční význam, než pro stranu, kde se jedná o věc hodnoty větší a dále, že samosoudcem zvyšuje se vědomí odpovědnosti proti členu senátu.

Proti samosoudci se opět uvádí, že v senátě se uplatňují více vědomosti a zkušenosti, je vzájemná kontrola, jest tu tedy větší záruka správnosti a spolehlivosti rozhodování. Rozhodnutí senátu má také u stran a veřejnosti větší váhu než rozhodnutí jednotlivce.

Československá osnova zákona o soudní příslušnosti odstraňuje princip samosoudcovství a stanoví v § 6, že u sborových soudů rozhodují senáty (viz důvodovou zprávu str. 359). Článkem LXX. uv. zák. osnovy se však ponechává princip samosoudcovský u sborových soudů ve smyslu § 7 j. n. v platnosti na dobu pěti let po vstoupení v platnost nového zákona. Senátní rozhodování zůstane však i při tomto znění osnovy proti stavu před zákonem č. 161/1921 Sb. z. a n. obmezeno v důsledku dalšího ustanovení osnovy (§ 49, odst. 1, č. 1), zvyšujícím příslušnost okresních soudů ratione valoris do 10.000 Kč, na spory hodnoty od 10.000 Kč.

Před sborové soudy I. stolice mají se dostati proto spory hodnotnější, které vyžadují senátního rozhodování, zatím co méněcenné mají zůstati samosoudcům u okresních soudů (dův. zpr. str. 359).

Z uvedených ustanovení se podává, že čsl. osnova staví se zásadně za princip senátů u sborových soudů, že však právě z důvodu nedostatku soudců a přetížení soudů na přechodnou dobu ponechává v platnosti stav dosavadní. Sleduje

se osnovou cíl odstranění samosoudcovství u sborových soudů. Naopak v trestním soudnictví jest zase tendence samosoudcovství rozšiřovati. Nechci se na tomto místě pouštěti do otázky, která zásada je vhodnější, nemůžeme se však přece ubrániti pochybnostem vzhledem ke stále rostoucí agendě soudní — a k technickým i jinakým obtížím doplňovati úměrně s touto počet soudcovských sil —, zda kdy nastane doba, kdy bylo by možno zavésti v plném rozsahu rozhodování senátní. Jest možno, že předpis čl. LXX. uv. zákona osnovy bude do nekonečna prodlužován — ne-li snad dokonce rozšiřován — a že snad ideální předpis § 6 osnovy zůstane jen na papíře. Jest proto uvážiti, zda přece jen by se nedoporučovalo dáti připuštění samosoudců výraz v zákoně samém a nikoliv v ustanovení přechodném.

Podle § 2 zák. čl. VIII. z r. 1925 rozhoduje král. sedrie, jakožto soud odvolací, pak král. soudní tabule a král. kurie v senátu. Senát král. sedrie jakožto soudu odvolacího a král. soudní tabule se skládá z předsedy a dvou soudců, senát král. kurie však z předsedy a čtyř soudců. Změna záleží v tom, že u král. soudní tabule (u nás vrchního soudu) se zavádějí senáty tříčlenné.

Další pronikavé změny dostalo se civ. soud. řádu v Maďarsku zák. čl. XXXIV. z r. 1930, uvedeným v život nařízením uher. král. ministerstva spravedlnosti čís. 49.000/1930 I M.

§ 2 nař. zvýšil cenové hranice v civ. s. ř. vůbec, které daleko přesahují dřívější jeho cenové hranice a i hranice, platné v našem právním řádě jak slovenském, tak i dříve rakouském a i nové osnovy československé.

Stanoví se:

1. Před okresní soudy náležejí spory majetkoprávní, pokud hodnota sporu nepřevyšuje 3000 pengö. (Dosud 2500 K, § 1 odst. 1 č. 1, § 5 odst. 4 uh. c. s. ř. — 1 pengö rovná se přibližně podle nynějšího nestálého kursu Kč 4·50.)

Věcná příslušnost okresních soudů se tímto ustanovením značně rozšíří a hranice tato přesahuje i hranici stanovenou v čsl. osnově c. s. ř. (§ 49), kde hranice stanovena na 10.000 Kč. Již ustanovení § 49 osnovy naráží na odpor soudcovského stavu, jenž uvádí, že přetížení okresních soudů je nyní značné, neřku-li, když agenda jejich bude rozšířena

skoro o 30% agendy, kterou zastávají nyní krajské soudy. Věci se prý neprospěje a to proto, že sbor. soudy I. stol. budou pak přetíženy odvoláními od okresních soudů, poněvadž tyto nebudou moci věc náležitě zvládnout pro přílišné zatížení prací. Přes to jest uvésti, že cenová hranice, uvedená v § 49 osnovy, je úměrná.

2. Prorogaci soudní nelze při obchodu splátkovém založiti ani listinou, když kupní cena nepřesahuje 1000 pengö (P). (Dosud 500 K, § 45 uh. c. s. ř., § 6 zák. č. 70/1896 ř. z. — není přípustna vůbec.)

3. Pro povinné zastupování advokáty před okresními soudy 1000 P. (Dosud 1000 K, § 94 odst. 2 uh. c. s. ř., § 29 c. s. ř. rak., ustanovení toto v osnově vypuštěno.)

4. V případě doručení vyhláškou co do uveřejnění vyhlášky 1000 P. (Dosud 200 K, § 176 u. c. s. ř.)

5. V oboru odvolacím:

a) co do omezení odvolání v případě § 476 odst. 2 a 3 uh. c. s. ř. 200 P (dosud 50 K, § 24 zák. čl. XXXIV/30);

b) co do vyřízení odvolání na základě veřejného přednesu bez ústního projednání 2000 P (dosud 100 K, § 513 uh. c. s. ř., § 35 zák. čl. XXXIV/30);

c) vzhledem k omezení revise v § 37 zák. čl. XXXIV/30, nastoupivšího na místo § 521 c. s. ř. co do rozsudku odvolacího soudu 2000 P a co do rozsudku král. soudní tabule 5000 P (dříve 100 K, § 521 uh. c. s. ř., § 502 c. s. ř. rak. 2000 Kč, § 507 osnovy 2000 Kč);

d) co do určení revisního soudu v § 38 zák. čl. XXXIV/30, nastoupivším na místo 2. odst. § 525 c. s. ř., 5000 P (dosud 2500 K, § 525 odst. 2 uh. c. s. ř.);

e) co do vyřízení revisní žádosti na základě veřejné přednášky bez ústního přelíčení v § 44 zák. čl. XXXIV/30, resp. v odst. 1 § 545 c. s. ř. 4000 P (dosud 1000 K, § 545 uh. c. s. ř.);

f) v majetkoprávní žalobě uplatňované ve sporu manželském, co do omezení odvolání v odst. 1 § 691 c. s. ř. 1000 P (dosud 500 K, § 691 uh. c. s. ř.);

g) v majetkoprávní žalobě uplatňované ve sporu manželském co do omezení revise v odst. 2 § 691 c. s. ř. 5000 P (dosud 2500 K, § 691 uh. c. s. ř.).

6. S hlediska vykonatelnosti rozsudku nehledě k odvolání:

a) v bodu 4 § 415 c. s. ř. 300 P (dosud 200 K, na Slovensku 400 Kč, § 415 uh. c. s. ř.);

b) v § 509 c. s. ř. 5000 P (dosud 1000 K, na Slovensku 2000 Kč, § 509 uh. c. s. ř.).

7. Ve sporu z platebního rozkazu co do pojetí rozsudku do protokolu přelíčení v posledním odst. § 603 c. s. ř. 200 P. (Dosud 50 K, na Slovensku 100 Kč, § 603 odst. 4 uh. c. s. ř.)

8. Co do oboru působnosti obecního soudu v § 758 c. s. ř. 300 P, ve sporech o členské příspěvky spolků a jiné členské spolkové přispívání však toliko 5 P. (Dosud 50 K, na Slovensku 100 Kč, § 758 uh. c. s. ř.)

Mimo tyto cenové hranice doznal uh. c. s. ř. ještě další změny, z nichž uvedeme jen ty nejdůležitější, ježto uvedením všech doznaných změn by pojednání toto se značně rozšířilo.

I. Právo chudých.

§ 113 uh. c. s. ř. doplněn ustanovením, že odpůrce strany, která požívá práva chudých, jest — i když nemá práva chudých — osvobozen od povinnosti zapraviti poplatky, které by měl platiti výlučně v důsledku žaloby neb žaloby navzájem strany, požívající práva chudých, ať v kolcích neb hotově. Poplatky tyto je povinen tento odpůrce zaplatiti až podlehne-li ve sporu.

Předloží-li žádost o udělení práva chudých žalobce, jenž ve sporu vedeném na základě práva chudých proti témuž žalovanému nezaplatil do tří let náklady sporu právoplatně přisouzené, zkoumá soud před udělením práva chudých, zda-li žalobce nepře se zlomyslně (§ 8 zák. čl. XXXIV/30, § 4 min. nař.).

Toto ustanovení je odůvodněno v cit. min. nař. tím, že strana požívající práva chudých může se příti ze zlomyslnosti a tím způsobiti útraty straně druhé, která pak musí platit sama kolkové poplatky. Proto má býti placení těchto poplatků odloženo až do vyřízení sporu; zvítězí-li žalovaný ve sporu, neplatí tyto poplatky vůbec, podlehne-li, zaplatí je dodatečně.

II. Prorogace soudní.

Zák. čl. XXIV/1930 zavádí v jistém rozsahu i mlčky učiněnou prorogaci. Dostaví-li se totiž v úřední dny (§ 146 uh. c. ř. s.) obě strany k okresnímu soudu, aby projednaly spor, stává se tento okresní soud příslušným i ve sporech, které by podle ceny předmětu sporu náležely před sborový soud (sedrii). Také místní nepříslušnost může tím býti spojena: je-li totiž okresní soud pro spor sice místně nepříslušným, ale věc nepatří výlučně před jiný okresní soud (§ 11 cit. z.).

Ustanovením tímto se mění i § 45 uh. c. s. ř., kde se žádá, aby průkaz listinný, jehož jest třeba jako důkazu o učiněné prorogaci, byl soudu již se žalobou předložen (srov. § 104 j. n., § 94 osnovy zák. o soudní přísl.).

III. Odmítnutí pro nepříslušnost neb nepřípustnost.

§ 12 zák. čl. XXXIV/30 stanoví, že soukromoprávní účinky podání žaloby, odmítnuté pro nepříslušnost, trvají dále, prohlásí-li strana před uplynutím 15 dnů, že se vzdává opravného prostředku proti tomuto rozhodnutí a že žádá, aby žaloba byla postoupena určitému soudu (§ 184 uh. c. s. ř.).

U nás stanoví § 232 odst. 3 c. s. ř. rak. ve znění zák. č. 23/1928 Sb. z. a n., že soukromoprávní účinky podání žaloby trvají, byla-li žaloba podána u příslušného soudu do 30 dnů od právní moci usnesení zamítající žalobu (srov. též § 261 odst. 6 c. s. ř. rak. a čl. XVI. zák. č. 23/1928 Sb. z. a n.).

IV. Odvolací řízení.

Radikální změny doznalo v Maďarsku odvolací řízení.

Podle práva dosud v Maďarsku platného (u nás na Slov. a Podk. Rusi) stačilo, jestliže strana podáním u soudu prvé stolice označila pouze rozsudek, z něhož se odvolává, prohlásila, že se odvolává, a udala, v jakém rozsahu rozsudek napadá, zda v celku neb z části. Důkazy a vývody uvádět nemusela, stačilo, že je přednesla až v ústním jednání o odvolání, kde mohla uvádět i nova, v prvé stolici neuvedená, a to ať omylem nebo úmyslně. Spor projednával se tedy u odvolacího soudu znova. Postup tento po novele je v Maďarsku už nemožný.

Podle § 25 novely (§ 481 uh. c. s. ř.) jest již v odvolacím spisu uvésti d ů v o d y, z kterých strana napadá rozsudek prvého soudu, a chce-li uplatňovati skutková tvrzení, skutkové projevy neb důkazy, jež nebyly uvedeny u soudu prvního, aneb navrhovati opakování neb doplnění průvodního řízení, vykonaného u soudu prvního, musí i to uvésti již v odvolacím spise. Neučiní-li tak v odvolacím spise, nemůže již v odvolacím řízení přednášeti nova, týkající se věci samé. Nestačí tedy již uvésti »odvolávám se«, jak tomu bylo do novely. Podá-li advokát nesprávný odvolací spis, nemůže jej více v odvolacím řízení opravovati (min. důvody k § 25 novely).

Podobně i odpůrce odvolatelův, zamýšlí-li uplatňovati proti odvolání nová skutková tvrzení, důkazy neb žádosti, jest povinen tyto uvésti v odvolací odpovědi, podané odvolacímu soudu a spolupodepsané advokátem (§ 489 odst. 1 ve znění § 28 novely).

Žádosti a protižádosti předložené v odvolání neb v odvolací odpovědi, nelze již v ústním přelíčení měniti. (Co nelze pokládati za změnu stanoví § 495 c. s. ř. ve znění § 31 novely.)

Nova mohou tedy strany v odvolacím řízení uváděti pouze tehdy, jestliže je uvedly v odvolání neb odvolací odpovědi. Učiní-li přes to další nové přednesy, připustí je soud pouze tehdy, jestliže tím nebude způsobeno odročení přelíčení, aneb jestliže strana ihned osvědčí, že ve svém spise je neuplatňovala beze svého zavinění. Dodatečná přednesení dlužno předložiti také písemně, aby mohla býti připojena k protokolu (§ 498 uh. c. s. č. ve znění § 32 novely).

Ustanoveními těmito chce novela zabrániti značným protahováním sporů, jež se pravidelně dálo tím, že strany přednášely nova až během sporu aneb třebas až při posledním stání, aby přivodila odklad dokončení řízení. (Min. důvody k § 32 novely.)

Třebas novela maď. soudního řádu z roku 1930 nezakazuje úplně novot v odvolacím řízení jako to činí § 482 c. ř. s. rak., přece je proti dřívějšímu stavu značně omezuje tím, že strany je musí přednésti v odvolání neb odvolací odpovědi (§§ 25, 28 novely) a neučiní-li tak, nemohou se jich již v odvolacím řízení dovolávati. Žádosti a protižádosti v odvolání a v odvolací odpovědi uvedené nelze již při ústním jednání

učiniti (§ 31 novely). Částečným omezením novot v odvolacím řízení, dává maďarské zákonodárství najevo, že plné připuštění novot v odvolacím řízení, t. j. nové projednávání sporu, je nezdravé, a to jak v zájmu justice, tak i stran a přikloňuje se tím právu rakouskému, t. j. zákazu novot v odvolacím řízení.

Připuštěním novot v odvolacím řízení nebylo podle toho takovou vymožeností, za jakou bylo zastánci jich pokládáno, a nemělo té hodnoty, jež se mu ještě nyní s některých stran přikládá, když sami tvůrcové zákona od zásady novot ustupují.

V této příčině jsou velmi poučná slova, která čteme v motivech zák. čl. XXXIV/1930. Praví se tam: »Strany, hlavně z příčin procesně-taktických, namnoze však z pohodlnosti, pomíjely zásadu, že odvolací řízení je vlastně pokračováním řízení stolice prvé, a předkládaly své důkazy tak pozdě, že odvolací soud byl nucen celý spor znova projednávati. Tím bylo řízení soudu prvního znehodnoceno a odvolací soudy prací přetíženy, což mělo v zápětí protahování sporů po léta.«

O tom, jak původní (dnes tedy už jen na Slovensku a P. Rusi zachovaný) princip a přípustnosti novot v praksi vypadal, můžeme se poučiti ze slov motivů (k § 32 zák. čl. XXXIV z r. 1930), kde se praví: »§ 32 obsahuje modifikaci úpravy odvolacího řízení, která byla již vyložena v důvodech k § 25. K tomu, co tam bylo uvedeno, nutno přidati toliko, že strany z rozsudku soudu první stolice mohly se již dozvěděti, které skutečnosti, důkazy nebo návrhy měly býti již v první stolici předneseny neb uplatňovány. Nemluví tedy nic pro to, aby strany měly právo zamlčeti je ještě i v odvolacím sporu nebo odvolací odpovědi a překvapiti jimi soud i odpůrce až v ústním přelíčení, ba co více, bylo-li několik ústních přelíčení, odložiti je až do posledního, aby tak způsobily odklad skončení věci.«

Další důležité ustanovení je dodáno k § 483 c. ř. s. ustanovením § 27 novely, jenž stanoví:

»Opozdilo-li se odvolání neb směřuje-li proti rozsudku, proti němuž odvolávající se strana nemůže se odvolati, aneb

podal-li neadvokát odvolání v případu, kdy zastoupení advokátem je povinné, odmítne je soud z moci úřadu.

Odvolací soud odsoudí stranu, která použila proti zamítavému usnesení zřejmě bezpodstatného rekursu, k peněžité pokutě obdobným použitím § 544 c. ř. s. (maximálně 1000 pengö).«

Ustanovením tímto přiblížil se uh. c. s. ř. civilnímu s. ř. rak. (§ 468), neboť podle práva platného na Slovensku a Podkarpatské Rusi, nezkoumá soud I. stolice, zda odvolání je podáno včas, nýbrž je bez ohledu na to předloží soudu odvolacímu, který pak teprve zkoumá, zda odvolání bylo podáno včas a podle výsledku zkoumání pak buď zamítne odvolání neb nařídí jednání.

V odvolacím řízení nelze odvolání zamítnouti na návrh odpůrce odvolatele, jestliže se tento k odvolacímu řízení nedostavil (§ 520 uh. c. s. ř. ve znění § 34 novely). V odvolacím řízení se pokračuje, byť by se nedostavila žádná ze stran, neb pouze některá z nich. Tím se přibližuje uh. c. s. ř. opět ustanovení § 491 c. s. ř. rak. (§ 497 osnovy čsl. c. s. ř.).

V. Soud obnovy.

Žalobu o obnovu jest v důsledku § 47 novely (§ 566 uh. c. s. ř.) podati u procesního soudu I. stolice a nikoliv u soudu odvolacího, ani když žaloba o obnovu směřuje proti rozsudku soudu odvolacího neb dovolacího, jak to předpisuje § 566 uh. c. s. ř. Tím se přiblížil maď. civ. s. ř. opět ustanovení civ. s. ř. rak. (§ 532 c. s. ř. rak., § 537 čsl. osnovy).

Z těchto několika ukázek novelisace civilního soudního řádu v Maďarsku je zjevno, jak uh. c. s. ř. vyžaduje novelisace a že bylo jenom v zájmu věci, že osnova jednotného čsl. civ. s. ř. s náležitou reservou a opatrností hodnotila jeho ustanovení a zejména, že její stanovisko v otázce přípustnosti novot v odvolacím řízení bylo odůvodněné.